

Statsminister Trygve Brattelis tale
i TV og radio 1. januar 1974.

Kjære landsmenn!

Vi har nettopp feiret vår tradisjonelle jul uten særlige forstyrrelser. Året bak oss har gitt sine gleder og sorger. Tanken på det gir den trygghet som følger med vissheten hos de fleste om at de kommer vel gjennom året. Så står vi på terskelen til året 1974.

På vegen inn i det nye året har vi fått en kraftig påminnelse om noen av det moderne industrisamfunnets fundamentale problemer. Den oljekrise som har rammet Vest-Europa skyldes riktignok ikke ennå at de store oljekildene er tømt. De reduserte tilførsler til Europa har andre årsaker. Likevel er dette en sterk påminnelse om hvordan vår økonomiske livsform i stor grad er basert på tilganger som er forgjengelige og ikke selvfornyende.

Det ser nå ut til at vi skal komme gjennom denne oljekrisen uten alt for store vansker. Men her må vi følge utviklingen fra uke til uke, og til hver tid være rede til å sette i verk de tiltak som er nødvendige for å sikre arbeidsplassene og de mest vitale deler av samfunnslivet.

Vi er for så vidt heldig stillet som har en så stor del av energien dekket fra vannkraften.

I virkeligheten har vi i dette landet vennet oss til å sløse med billig energi, på en måte som få andre land kan gjøre, og som vel også vi av mange grunner bør venne oss av med i kommende år.

Som i andre land har også vi måttet forberede og sette i verk tiltak for å spare på begrensede oljetilførsler og fordele dem dit de er mest nødvendige. Regjeringen er innstilt på dette, og vil ikke drive dette lenger enn forholdene gjør det nødvendig.

Rasjoneringstiltak kan lett skape irritasjon. Jeg vil derfor be alle medvirke til å løse dette med minst mulige ulemper. Vi har hatt et par bilfrie søndager. De var meget interessante fordi de på en imponerende måte viste en holdning i hele folket. Derfor ble bilstansen effektiv.

Om folk nå vil ta den samme holdning til andre tiltak som måtte bli nødvendige, skal vi komme vel gjennom dette. Den videre utvikling vil avhenge av størrelsen av reduksjonen i tilførslene og av hvor lenge dette vil vare.

Rasjonering av bensin til privatbiler gjelder mange mennesker, med det biltall vi nå har. Dette er likevel ikke den alvorligste side ved en mulig oljemangel. Også for bil-bensinen vil det i størst mulig grad bli tatt hensyn til de sterkt varierende forhold bl.a. når det gjelder alternative muligheter for persontransport. Særlige hensyn må her tas til biler som påviselig er nødvendige for arbeidsplassene. For de funksjonshemmede kan bilen ha en spesiell betydning, som må tas hensyn til.

Mest alvorlig kan en oljekrise imidlertid bli for bedrifter og arbeidsplasser, for kollektive transportmidler med personer og gods, og også for boligoppvarming. I internasjonal sammenheng ville noe av det alvorligste være om handelsflåten stopper av mangel på drivstoff.

Enkelte distrikter kan også rammes hardere enn andre. Det gjelder nå bl.a. de nordligste fylker, som har knapt med brensel i en uvanlig streng vinter.

I den utstrekning reduserte oljetilførsler gjør det nødvendig, vil de bli fordelt til de ulike områder etter den betydning de må tillegges. Dette er en ekstraordinær oppgave i en fredstid. Og vårt samfunn lever ikke i krigsberedskap i fredstid. Regjeringen vil derfor under Handelsdepartementet opprette et midlertidig oljedirektorat stort sett med tilforordnede og villige, kvalifiserte folk fra forskjellige forvaltningsgrener. Det vil bli søkt best mulig rådgivende kontakt med partsrepresentanter og interesseorganisasjoner om den fordeling som måtte bli nødvendig.

La oss så alle ta det varsel vi har fått. Vi kan alle redusere sløsing med energi, hva enten den kommer fra olje eller vannkraft. Særlig i oljekrevende virksomhet er det viktig både å spare og å søke alternative energikilder. La ikke menneskelig oppfinnsomhet forspilles i omgørelser av tiltak som måtte være nødvendige. La oppfinnsomheten få et positivt utløp: i innsats for å spare energi - særlig fra bruken av olje.

Fjoråret var i verden preget av mangel på politisk stabilitet og med betydelig økonomisk usikkerhet.

De Forente Nasjoners høytidelige erklæring om menneskerettighetene feiret 25 års jubileum, samtidig som de enkleste menneskerettigheter blir ringeaktet i mange land. Alle er de medlemmer av FN og forpliktet av den høytidelige erklæringen.

Motsetningene i Midt-Østen slo igjen ut i åpne sår. Vi følger nå alle spent med i de forhandlinger som har begynt i Geneve, og hvis mål er en etterlengtet fred i Midt-Østen. Fra Nordens egen kontroversielle og krigerske historie gjennom århundrer har vi lært at forholdet mellom små nasjoner ikke kan baseres på våpnenes språk. De direkte impliserte i Midt-Østen er også små nasjoner. Det er Israel. Det er de enkelte araberstater. Nye kriger kan bare bli nye ulykker. Det eneste livsgrunnlag ligger i en rettferdig og varig fred. En slik fred må sikre staten Israels eksistens. Og den må gi alle de fattige mennesker i disse områder muligheter for liv, vekst og verdighet. Historien har lagt på partenes representanter i Geneve nesten umulige oppgaver med sterkt følelsesladede problemer. Men bare løsningen av disse umulige oppgaver kan sikre fred og fremskritt i dette område, og samtidig fjerne en krutt-tønne som under ulykkelige omstendigheter kan tenne større områder i brann. Vi ønsker alle partsrepresentanter tålmodighet, dristighet og visdom i arbeidet for resultater som hele verden venter på.

Jeg vil gjerne på denne nyttårsdagen for hele vårt folk sende en hilsen til vårt nære frendefolk i Island. De har hatt et vanskelig år med bitter strid med normalt gode venner under den såkalte nye tor-skekrigen. Vi er glade for at en ved forhandlinger fant en løsning på den. Gode naboforhold rundt Norskehavet og Nordsjøen er en stabiliserende faktor som tjener fred og samarbeide i dette viktige området.

Demokratiet har hatt nye, harde bakslag i verden. Dets spirer i Chile ble brutalt slått ned av militær makt. I Hellas har det ene diktatur blitt erstattet av et annet. I Indo-China raser de militære kampene videre. Mange steder i verden blir politiske fanger mishandlet og elementære menneskerettigheter undertrykket.

I de rike land er det tilløp til diskusjoner som røper liten forståelse for de forhold våre medmennesker lever under i mange utviklingsland. Internasjonalt er Norge et av de rike land. Den nød som finnes der ute er det ikke noe som kan sammenliknes med i de høyt industrialiserte land. Vi kan sammen med andre gjøre noe for å påskynde en bedre utvikling i de fattige land.

FN har gjort 1974 til Verdens Befolkningsår. FN vil med det understreke at vi står foran en befolknings-situasjon som er enestående i menneskenes lange historie. Den er en av de største utfordringer til menneskeheten i vår tid. Hvert land må løse dette på sin måte. Hvis ikke noe spesielt skjer, vil folketallet i verden være fordoblet ved år 2000. Det meste av denne veldige tilveksten vil komme i de fattige land.

Matvareproduksjon og folketilvekst kommer stadig mer ut av balanse. Det kan komme hungerkatastrofer om ikke disse tendenser endres drastisk og raskt. Uten at fødselstall og folketilvekst kommer under sikker kontroll, vil alle andre tiltak for å bedre de fattige folks tilværelse komme til kort.

Jeg er ikke framtids-pessimist. Om nasjonene ser kjennsgjerningene i øynene, vil de også utvikle evnen til innsats og samarbeide for å løse disse oppgavene. Her gjelder det å trygge menneskehetens framtidige livsgrunnlag.

Forholdene mellom supermaktene er bedre enn for noen år siden. Gjennom stadige kriser og motgang vokser det fram et samarbeid i Vest-Europa. Den europeiske sikkerhetskonferansen er kommet i gang, foreløpig mere inspirert av sine livsviktige mål enn av sine resultater. Likevel varsler den noe positivt nytt. Samarbeidet mellom Vest-Europa og Nord-Amerika søker nye perspektiver og nye mål. Avspenningspolitikken mellom Øst- og Vest-Europa føres videre til en politikk for samarbeid og gjensidig avhengighet mellom nasjonene i Europa.

Av uforutsette ulemper skal en trekke nyttig lærdom. Oljekrisen har vært anskuelserundervisning om flere forhold. Under bilstoppen opplevde folk - mange unge for første gang - at også en by kan ha en fredelig søndag! Sammenliknende tall kunne positivt fortelle at menneskeliv ble spart. Det kan gjøres mange tanker om dette.

Viktigere var vel den kraftige påminnelsen om at viktige ressurser på jorden ikke er uendelige. Og at vår høyt utviklete økonomi i dag i betydelig grad er basert på ressurser som med tiden blir uttømt. Hvor lang tid? Om det strides de lærde. Men mange av industrisamfunnets ressurser er ikke selvfornyende, de er i prinsippet forgjengelige. Og menneskene skal leve i kommende århundrer. Mest sannsynlig flere mennesker enn i dag.

Dette gjør det livsnødvendig å få bedre og sikrere oversikt over ressurser vi baserer vår økonomiske tilværelse på. Problemet er ikke nytt og det er internasjonalt. Over hele verden arbeides det intenst med dette. Vi må i vårt land løpende klarlegge grunnlaget vi kan bygge på.

Ulike synsmåter og vurderinger behøver ikke å være til skade i den grad de gjør levende interessen for disse fundamentale spørsmål. Vi har også i vårt land et betydelig miljø både av vitenskap og av praktisk innsikt. Vi bør la et representativt utvalg av disse kvalifikasjoner legge fram en status om ressurs-situasjonen, basert på det internasjonale og norske vitener å vite om dette i dag. Vi kan ikke gå blinde inn i framtiden, men få informasjonene tilgjengelige i praktisk politikk.

Da det ble lansert, var det politisk sprengstoff i kravet om full sysselsetting - på norsk et krav om: hele folket i arbeid. I sine virkninger har dette vært kanskje den viktigste drivkraft i den utvikling som

har formet det vi i dag kaller Velferdssamfunnet. Jeg er overbevist om at dette er en av de viktigste epoker i menneskehetens lange historie. Men dette er i dag historie, og flere av fundamentene til velferdssamfunnet - som i tur og orden var sentrale politiske stridsspørsmål - er i dag akseptert av de fleste grupper og partier.

I sin tur har velferdssamfunnet skapt eller avdekket nye menneskelige problemer som den politiske interesse mere og mere retter seg mot. Parallelt med en uomtvistelig økende materiell velstand, vokser det fram en økende utilfredshet med mange forhold i samfunnet. Dette samfunn har blitt stadig mer komplisert - den enkelte finner vanskelig sin plass i det. Tradisjonelle politiske skillelinjer blir mindre markerte - unge og utålmodige mennesker søker noe nytt, i det minste Keiserens nye klær.

Midt under alle forandringer går det synbare reaksjonære strømninger gjennom verden - også i Europa. Ikke minst for de mange mindre og tradisjonelt demokratiske land fortoner det seg som en livsbetingelse på en realistisk måte å avklare mål og midler for vegen videre til samfunnsformer som vil følge etter velferdssamfunnet. Dette er den store utfordring vi minnes om når vi går inn i et nytt år.

I den nærmeste hverdagens politikk ser regjeringen det som nevnt som den ene hovedoppgave å få herredømme over virkningene av en mulig oljekrise.

Den andre hovedoppgaven er å kunne gå noen steg videre for å få bedre herredømme over inflasjonen, med

en prisstigning som rundt i Europa synes å festne seg i et tempo som er det dobbelte av den prisstigning som skremte oss for ti år siden.

I vårt demokratiske og gjennomorganiserte samfunn kan bedre resultater her bare nås om alle grupper har tålmodighet og kraft til å forme sine skritt slik at de samlet fører til bedre stabilitet og tryggere arbeidsplasser.

Jeg har i dag det privilegium å formidle en nyttårshilsen til alle landsmenn og mellom alle landsmenn. Vennlige hilsener fra mange steder takker jeg for og sender jeg gjerne videre til dem som hører dette.

Jeg hilser norske på post omkring i verden, sjøfolk på alle hav og havner, folk i arktiske områder, de som er ute i utviklingshjelpen og på misjonsmarken, de mange som er ute i sivil virksomhet i alle verdensdeler. Alle er hilset.

Jeg hilser dem som går inn i det nye år med sorgens byrde for kjære som ble igjen i det gamle.

Mange ønsker i dag å hilse Kongen, og for dem alle sender jeg en nyttårshilsen til Kong Olav og hans familie.

Vær alle hilset med det gamle ønsket:

et godt nytt år!